

ADMINISTRATIONS PRAKSIS VEDR. INDSATSPLANLÆGNING

Målsætning, miljømål, retningslinjer og indsatser
med henblik på at beskytte grundvandet i Horsens
Kommune

November 2019

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDHOLDSFORTEGNELSE	1
1 FORORD	2
2 BAGGRUND	2
3 OMRÅDER HVOR DER SKAL LAVES INDSATSPLANER	3
4 MÅLSÆTNINGER FOR GRUNDVANDSRESSOURCEN	4
5 GRUNDLAGET FOR KOMMUNENS INDSATSER OG RETNINGSLINJER	6
6 REGULERING AF NITRATBELASTNING	6
6.1 REDEGØRELSE FOR NITRAT.....	7
6.2 INDSATSER OVERFOR NITRAT	7
7 UDBRINGNING AF SLAM OG RESTPRODUKTER TIL JORDBRUGSFORMÅL.....	9
8 REGULERING AF SPRØJTEMIDLER	11
8.1 REDEGØRELSE FOR PESTICIDER.....	11
8.2 INDSATSER OVERFOR SPRØJTEMIDLER	14
10 BORINGSNÆRE BESKYTTELSESOMRÅDER – BNBO	17
11 ANVENDELSE AF SPRØJTEMIDLER PÅ KOMMUNALE AREALER	21
12 SKÆRPET OG UDVIDET TILSYN MED LANDBRUG OG VIRKSOMHEDER	22
13 INFORMATION OM SKÅNSOM HAVEDRIFT	24
14 BAGGRUNDSVIDEN	25
14.1 KRAV TIL KOMMUNENS VURDERING AF BEHOV FOR EN INDSATS	25
14.2 INDSATSER DER ER I GANG ELLER ER GENNEMFØRT.....	25
14.3 ØKONOMI.....	26
14.4 DYRKNINGSAFTALER – NITRAT OG SPRØJTEMIDLER	26
14.5 VANDVÆRKSSAMARBEJDE OMKRING GENNEMFØRELSE AF INDSATSER.....	27
14.6 EKSPROPRIATION.....	28
14.7 PÅBUD OG FORBUD	28
14.8 VANDVÆRKERNES STATUS JF. VANDFORSYNINGSPPLAN	29

1 FORORD

Horsens Kommune har udarbejdet en administrationspraksis for kommunens indsatsplanlægning.

I administrationspraksissen er der formuleret målsætninger og miljømål for kvaliteten af kommunens drikkevandsressourcer samt retningslinjer og indsatser, som vil danne grundlag for kommunens udarbejdelse af indsatsplaner - alt sammen for at opnå en tilstrækkelig beskyttelse af kommunens drikkevandsinteresser.

De overordnede målsætninger og miljømål sender en signalværdi om ansvarlighed overfor kommunens drikkevandsressourcer og viser, at kommunen har en holdning til, at grundvandet skal beskyttes.

Administrationspraksissen indeholder bl.a. indsatser i forhold til at mindske risikoen for forurening fra bl.a. sprøjtemidler, nitrat og spildevandsslam.

Administrationspraksissen har været forelagt og drøftet i kommunens koordinationsforum KOVA den 10. oktober 2019.

Administrationspraksissen er politisk vedtaget d. 5. november 2019 af Horsens Kommunes Plan- og Miljøudvalg.

2 BAGGRUND

I Danmark har vi en overordnet national målsætning om, at vandforsyningen skal være baseret på urensat grundvand, samt at forurening skal afværges ved kilden.

I 1998 erkendte Folketinget, at den generelle miljølovgivning ikke var tilstrækkelig til at beskytte grundvandet mod forurening. Det skyldes, at de geologiske forhold i Danmark varierer så meget, at grundvandsressourcerne ikke kan beskyttes tilstrækkeligt med enslydende regler overalt. Det blev derfor besluttet, at kommunerne skulle udarbejde indsatsplaner for at sikre en mere målrettet beskyttelse af grundvandet.

Formålet med indsatsplanerne er at få beskyttet de grundvandsmagasiner, som vandværkerne indvinder fra i dag, men også ved deres fremtidige indvindinger. Herved sikrer vi en varig vandforsyning med rent drikkevand til forbrugerne - uden brug af udvidet vandbehandling og uden risiko for, at kravene til drikkevandskvaliteten overskrides.

En gennemtænkt og målrettet indsatsplanlægning er en forudsætning for, at sikre borgerne rent drikkevand i dag, men også de kommende generationer. Der skal være en tæt sammenhæng mellem indsatsplanlægningen og kommunens vandforsyningsplan, da der i vandforsyningsplanen er opgjort kommunens fremtidige vandbehov og hvilke vandværker, der skal forsyne kommunens borgere.

Indsatsplanen er grundlaget for, at kommunen kan påbyde en grundejer rådhedsindskrænkninger, fx i form af dyrkningsrestriktioner i forhold til kvælstof og sprøjtemidler. Indsatsplanerne kan få betydning for de borgere og virksomheder, herunder landbrug, der ligger i et indsatsplanområde. Indsatsplanerne skal være helhedsorienterede, så grundvandet bliver beskyttet mod alle potentielle typer af forurening, ikke kun sprøjtemidler, men også nitrat og andre forurenende stoffer.

3 OMRÅDER HVOR DER SKAL LAVES INDSATSPANER

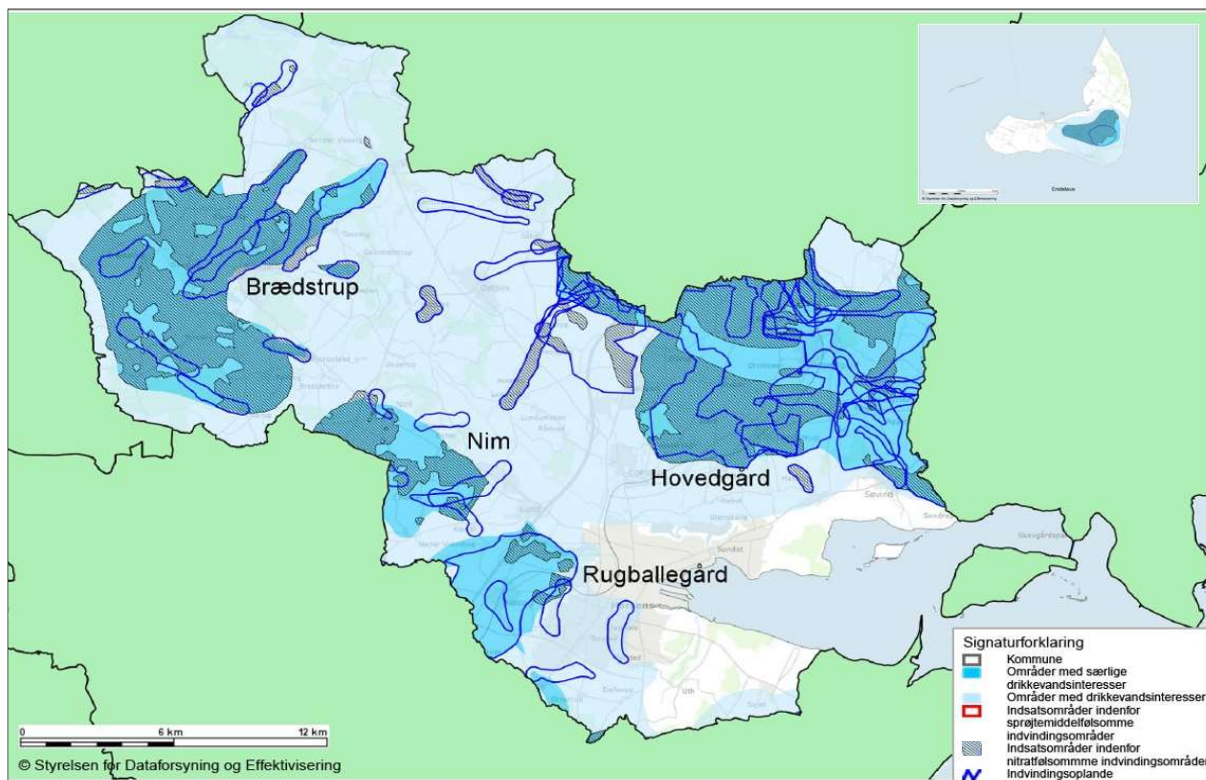
Horsens Kommune skal udarbejde indsatsplaner for kommunens områder med særlige drikkevandsinteresser (OSD). Det drejer sig konkret om 5 områder ved henholdsvis Brædstrup, Hovedgård, Nim, Rugballegård og Endelave jf. Figur 1. Herudover skal kommunen udarbejde indsatsplaner for ca. 10 private almene vandværker, som ligger udenfor de store områder med særlige drikkevandsinteresser.

I Horsens Kommune er ca. 36% af kommunens areal udpeget som områder med særlige drikkevandsinteresser (OSD). På Figur 1 er OSD-områderne vist som de mørkeblå-områder.

Horsens Kommunes indsatsplaner for grundvandsbeskyttelse skal udarbejdes på baggrund af den grundvandskortlægning, som Staten har foretaget. Der er tale om en detaljeret kortlægning af grundvandsressourcen og den naturlige beskyttelse.

Grundvandsmagasinerne sårbarhed er forskellig. Sårbarheden af et grundvandsmagasin afhænger af flere forhold, men især af om der er et tykt eller tyndt lerlag ovenpå grundvandsmagasinet. På baggrund af kortlægningerne kendes magasinerne geografiske udstrækning, hvilken dybde de ligger i, og hvor sårbare de er overfor forurening fra overfladen. Hvis der er et tyndt lerlag eller slet ingen lerlag over magasinet, så dannes grundvandet hurtigt, og evt. forurenende stoffer i vandet, når ikke at blive nedbrudt inden det når grundvandsmagasinet.

Staten har udpeget såkaldte indsatsområder de steder, hvor grundvandsmagasinerne er dårligt beskyttet mod forurening, og hvor der skal gøres en ekstra indsats for at beskytte grundvandet. I Horsens Kommune er ca. 24% af kommunens areal udpeget som indsatsområder. På Figur 1 er indsatsområderne vist med grå skravering.

Figur 1 Områder med særlige drikkevandsinteresser (OSD), indvindingsoplande og indsatsområder i Horsens Kommune

Status på kommunens arbejde med indsatsplanerne er, at der er vedtaget 2 indsatsplaner for henholdsvis drikkevandsområdet på Endelave og ved Rugballegård. Indsatsplanerne blev færdiggjort af daværende Vejle Amt i 2004 og 2005. På grund af nye beregninger af vandværkernes indvindingsoplande og ændrede udpegninger af, hvor grundvandet vurderes at være sårbart, er der behov for at revidere planerne. Den samlede tidsplan for indsatsplanerne er følgende:

2019: Nim
2020: Brædstrup
2021: Rugballegård
2022: Hovedgård
2023: Endelave
2024: De 10 vandværker udenfor OSD

Kommunen arbejder lige nu med indsatsplanen for Nim området. Forslaget til indsatsplanen forventes offentliggjort ultimo 2019. I 2020 igangsættes arbejdet med indsatsplanen for Brædstrup området, og herefter følger de resterende.

4 MÅLSÆTNINGER FOR GRUNDVANDSRESSOURCEN

Horsens Kommune har en geologi, der overvejende giver god beskyttelse af grundvandet og som de fleste steder beriger os med grundvand af en tilfredsstillende kvalitet.

For kommunen er der som udgangspunkt tale om en "tilfredsstillende kvalitet", når der ikke er nitrat over det naturlige indhold på omkring 0 til 3 mg/l, og når der ikke er sprøjtemidler og andre miljøfremmede stoffer i grundvandet. Kommunens holdning skal ses i lyset af, at Horsens Kommune er en kommune der vokser og hvor befolkningstallet stiger, og at vi derfor har et stigende vandbehov i kommunen. Endvidere har vi som kommune et stort ansvar for at undgå, at grundvandskvaliteten forringes der, hvor kvaliteten allerede i dag er god.

Vores drikkevand er typisk 25-50 år gammelt og ofte ældre, og det er vigtigt, at vi forstår, at de handlinger vi foretager os i dag, først påvirker grundvandskvaliteten om en række år. Grundvandsbeskyttelse har derfor et sigte, der ofte strækker flere årtier ud i fremtiden.

Kommunens holdning er, at man er nødt til at handle i god tid, førend at indholdet af nitrat i drikkevandet når drikkevandskvalitet på 50 mg/l og inden de første pesticider dukker op i vandværkets borer. Når først grundvandet er påvirket af for meget nitrat og der er fund af pesticider i grundvandet, vil det ofte tage årtier førend, at grundvandsressourcen er "ren" igen. I nogle tilfælde kan det være nødvendigt, at vandværker lukker borerne ned, og finder nye kildepladser andre steder med store omkostninger til følge. Ofte vil det være mere hensigtsmæssigt og billigere at handle, førend at skaden er sket.

Kommunens overordnede målsætning er derfor følgende:

Borgerne skal sikres en rigelig og stabil vandforsyning med drikkevand af høj kvalitet, fordi vand er vores vigtigste levnedsmiddel.

Vandindvindingen skal foregå bæredygtigt, således at der hverken sker en overudnyttelse eller en kvalitetsforringelse af grundvandet, og uden brug af videregående vandbehandling. Som udgangspunkt skal der ikke være nitrat over det naturlige indhold, ligesom at sprøjtemidler og andre forurenende stoffer er uønskede i grundvandet.

De almene vandværker i Horsens Kommune skal derfor gennem forebyggende og afhjælpende indsatser sikre, at grundvandsressourcerne inden for vandværkernes indvindingsoplande beskyttes bedst muligt mod sprøjtemidler, nitrat og andre forurenende stoffer.

Kommunen vil gennem sin planlægning, ved miljøtilsyn og sagsbehandling af aktiviteter, som kan påvirke grundvandet, forebygge at grundvandet påvirkes negativt.

Horsens Kommune har fastlagt følgende konkrete miljømål og målsætninger for nitrat, sprøjtemidler og øvrige miljøfremmede stoffer.

Nitrat – Miljømål og målsætning

Det overordnede miljømål for nitrat i grundvand er maksimalt 50 mg/l. Miljømålet er fastsat i EU's Vandrammedirektiv, og grænseværdien er fastsat i EU's Grundvandsdirektiv.

Målsætningen i kommunens indsatsplaner er, at den gennemsnitlige nitratudvaskning fra rodzonen inden for hvert vandværks indvindingsopland, ikke må overstige 50 mg nitrat/l.

Sprøjtemidler - Miljømål og målsætning

Det overordnede miljømål for sprøjtemidler i grundvand er maksimalt 0,1 µg/l. Miljømålet er fastsat i EU's Vandrammedirektiv, og grænseværdien er fastsat i EU's Grundvandsdirektiv.

Målsætningen i kommunens indsatsplaner er, at opbevaring, anvendelse og håndtering af sprøjtemidler ikke må give anledning til forurening af grundvandet.

Øvrige miljøfremmede stoffer – Miljømål og målsætning

Det overordnede miljømål for øvrige miljøfremmede stoffer i grundvand er, at de overholder drikkevandskvalitetskravene fastsat i bekendtgørelse om vandkvalitet og tilsyn med vandforsyningsanlæg.

Målsætningen i kommunens indsatsplaner er, at opbevaring, anvendelse og håndtering af miljøfremmede stoffer ikke må give anledning til forurening af grundvandet.

Målsætningen og miljømålene skal opnås gennem kommunens indsatser og retningslinjer.

5 GRUNDLAGET FOR KOMMUNENS INDSATSER OG RETNINGSLINJER

Horsens Kommune er en kommune i vækst. Prognoser for befolkningsvæksten i Horsens Kommune peger på, at vi bliver flere og flere indbyggere, og at der kommer mere erhverv til kommunen, hvilket naturligvis medfører et øget vandbehov. Hvor meget vandforbruget vil stige vides ikke præcist, men der forventes en forøgelse på 1 mio. m³ i 2024 og ca. 3 mio. m³ i 2050. Det øgede vandbehov øger naturligvis trykket på vores drikkevandsressourcer og øger dermed behovet for, at vores grundvandsbeskyttelse har fokus på, at vi både beskytter den ressource som vandværkerne udnytter i dag, men også de fremtidige grundvandsreserver.

For at sikre rent drikkevand til alle borgere i Horsens Kommune, også i fremtiden, er det nødvendigt at sikre en tilstrækkelig beskyttelse af de arealer, der er udpeget som særlig følsomme overfor forurening fra overfladen. Grundvandsbeskyttelse handler om at forebygge og ikke først at forsøge at rette op på skaden, når forureningen er sket, så er det i de fleste tilfælde for sent. Det er det vi kalder "forsigtighedsprincippet".

Kommunen vil udvise forsigtighed, når vi vurderer på behovet for beskyttelse af den grundvandsressource, som særligt vores områdevandværker¹ er afhængig af. Vi har ikke "råd" til at risikere, at den i fremtiden forurennes. Vi taler ofte om vandværker med flere/mange borer og med en stor indvinding som man ikke "bare" kan finde andet sted indenfor kommunen. Herudover er der rigtig mange penge bundet i disse vandværker. Den samme betragtning kan være gældende ved nogle af kommunens lokalvandværker, mens det ved de små øvrige vandværker sjældent vil være økonomisk rentabelt og proportionalt, at regulere anvendelsen af pesticider og nitrat gennem dyrkningsaftaler med landbruget.

6 REGULERING AF NITRATBELASTNING

Store dele af den nitrat (NO₃⁻), der findes i grundvandet, stammer fra landbrugets anvendelse af gødning. Det udvaskes primært ved omsætningen af ammonium fra husdyrgødning eller andet organisk materiale udenfor planternes vækstsæson. Nitraten opløses let i jordvandet og udvaskes af nedbøren til grundvandsmagasinet, og findes mest udbredt i de områder, hvor jordlagene overvejende består af sand, og hvor der kun er tynde eller ingen lerlag ovenpå grundvandsmagasinerne til beskyttelse.

Ifølge EU's drikkevandskvalitetskrav må der højst være 50 mg/l nitrat i drikkevandet ved taphanen. Et stigende eller for højt indhold af nitrat er derfor problematisk for den fortsatte indvinding af grundvand og nitratudvaskningen bør derfor begrænses i vandværkets indvindingsopland eller i områder, hvor der indvindes eller planlægges indvundet drikkevand.

Udpegning af nitratfølsomme indvindingsområder

Staten har udpeget nitratfølsomme indvindingsområder og indsatsområder indenfor disse, hvor der er behov for en supplerende beskyttelse gennem indsatsplaner.

Horsens Kommune er forpligtet til at vurdere om bl.a. anvendelse af nitrat i indsatsområderne giver anledning til en uacceptabel belastning af grundvand og drikkevand.

¹ Områdevandværkerne er de største og de vandværker, som er i særdeles god og robust stand, der stabilt leverer drikkevand af høj kvalitet, og som har rigelig reservekapacitet og en høj grad af forsyningsikkerhed. Det er de vandværker, som har de bedste forudsætninger for at udbygge deres forsyningsnet f.eks. når der i kommunen foretages nye udstykninger til bolig- og erhvervsområder. Områdevandværkerne er også de værker, som på sigt forventes at kunne overtage de mindre vandværker (øvrige vandværker), som af forskellige årsager ikke længere har mulighed for eller ønsker at drive deres vandværk. Der er 11 områdevandværker i kommunen. Se mere i afsnit 14.8 vedr. de forskellige grupper som kommunens vandværker er inddelt i.

6.1 REDEGØRELSE FOR NITRAT

Status for nitratudviklingen i Horsens Kommune

I Horsens Kommune findes nitraten overvejende i de grundvandsmagasiner, som ligger tæt på terrænet, og som primært de private husholdningsboringer indvinder fra. Det er disse magasiner, som først påvirkes, og hvor der i nogle områder allerede ses forhøjede værdier af nitrat og overskridelser af drikkevandskvalitetskravet på 50 mg/l nitrat. De dybere grundvandsmagasiner, som mange af kommunens vandværker indvinder fra, er til gengæld ikke eller kun lidt påvirket af aktiviteter på terrænoverfladen, og derfor heller ikke nitratholdige i dag.

Ud af kommunens 42 almene vandværker, indvinder de 38 vandværker grundvand, som ikke indeholder nitrat over det naturlige indhold på 0-3 mg/l. 4 vandværker har en eller flere boringer, hvori der er målt nitrat over det naturlige indhold på 0-3 mg/l. Herudover er der 8 vandværker, som har et svagt stigende sulfatindhold i en eller flere boringer, og som kan være indikation på, at der er begyndende påvirkning fra overfladen.

De almene vandværker indvinder grundvand fra i alt 100 boringer. Ifølge den nationale boringsdatabase (Jupiter) er der gennem tiden sløjfet 8 vandværksboringer i kommunen med et nitratinhold på mellem 10 og 50 mg/l.

6.2 INDSATSER OVERFOR NITRAT

De gode indvindingsforhold for kommunens vandværker skal bevares også på langt sigt og kommunen arbejder derfor med følgende indsatser overfor nitrat:

Indsats 1

Vandkvaliteten i vandværkets boringer (råvand) og rentvand overvåges igennem analyseprogrammet, som er godkendt af kommunen. Ved uhensigtsmæssig udvikling af indholdet af nitrat og/eller sulfat i en boring skal det undersøges, hvad årsagen er, og der skal sammen med vandværket tages stilling til, om der evt. er behov for yderligere grundvandsbeskyttelse i indvindingsoplandet.

Indsats 2

Hvert år laves en opgørelse over udviklingen i nitrat og sulfatindholdet i boringer beliggende indenfor indvindingsoplande og OSD. Ved en uhensigtsmæssig udvikling i indholdet af nitrat og/eller sulfat, tages der stilling til, om der er behov for yderligere grundvandsbeskyttelse i indvindingsoplandet til de enkelte vandværker.

Indsats 3

Hvert år beregnes den gennemsnitlige nitratudvaskning fra rodzonen indenfor vandværkernes indvindingsoplande. Beregningen foretages på baggrund af landbrugets gødningsregnskaber i ConTerras CTZoom-værktøj, eller det til enhver tid egnede beregningsværktøj. Hvis den gennemsnitlige årlige udvaskning af nitrat overstiger 50 mg/l indenfor indvindingsoplandet, foretager kommunen en konkret vurdering af behovet for indsatser herunder fx dyrkningsaftaler. Nitratudvaskningen vurderes på baggrund af de seneste 5 års data.

Behovet for en indsats overfor anvendelsen af nitrat skal vurderes for de udpegede indsatsområder indenfor hvert enkelt vandværks indvindingsopland. Vurdering skal foretages på baggrund af en konkret risikovurdering. I risikovurderingen vil bl.a. følgende forhold indgå (listet i tilfældig rækkefølge):

- Boringens fysiske tilstand – er der tegn på utætheder i boringen
- Vandværkets indvindings-/pumpestrategi – er den skånsom
- Vandværkets status i den fremtidige vandforsyningsstruktur jf. vandforsyningsplan
- Kildepladsens forventede levetid
- Grundvandsressourcens vigtighed – kan den erstattes
- Den naturlige beskyttelse af grundvandsmagasinet
- Grundvandsdannelsen – stor/lille
- Indsatsområdet beliggenhed – afstand fra boringen
- Grundvandskemien i vandværkets borer og øvrige borer – bl.a. stigende/faldende tendens i indhold af nitrat og sulfat
- Vandværkets økonomi og vilje
- Den konkrete og fremtidige arealanvendelse
- Proportionalitetsprincippet

Hvis risikovurderingen konkluderer, at der er behov for en indsats for at få bragt nitratudvaskningen ned, foretages indledningsvist en mere præcis beregning af nitratudvaskningen, idet der i beregningen nu anvendes landmandens faktiske høstudbytter, i stedet for normtal for udbytter, hvis han har dem. Hvis den gennemsnitlige nitratudvaskning fortsat overstiger 50 mg/l iværksættes der følgende:

Indsats 4

Kommunen meddeler vandværket, at der skal iværksættes en indsats for at få nedbragt nitratudvaskningen og samtidig oplyses det, hvor stort reduktionskravet er. Nitratudvaskningen skal reguleres ned gennem frivillige dyrkningsaftaler mellem vandværket og lodsejer jf. vandforsyningslovens §13d. Der gives normalt en frist på 2 år til at indgå de frivillige dyrkningsaftaler. Såfremt aftalen indebærer erstatning til lodsejer, betales den som udgangspunkt af vandværket.

Kommunen vil facilitere, at vandværket og de berørte landmænd kommer i dialog mhp. at indgå frivillige dyrkningsaftaler, således at der opnås lokalt forankrede løsninger i samarbejde mellem kommune, vandforsyning og lodsejer. Horsens Kommune er som udgangspunkt åben overfor forskellige løsninger, da det er vigtigt, at de berørte lodsejere oplever færrest mulige gener som følge af, at der ikke længere må anvendes nitrat på deres jord. Der vil derfor være flere løsninger, som kan bringes i spil, som f.eks.:

- Dyrkningsfri jord
- Opkøb af jord
- Naturprojekter
- Skovrejsning
- Jordfordeling
- Reduceret tildeling af kvælstofgødning

Forinden indgåelse af dyrkningsaftaler o.lign. skal vandværket meddele kommunen indholdet af aftalen, herunder økonomien heri.

Såfremt vandværket ikke vil forsøge at indgå frivillige aftaler med lodsejer, er kommunen forpligtet til at påtage sig denne opgave. Såfremt aftalen indebærer erstatning til lodsejer, betales den som udgangspunkt af vandværket.

Indsats 5

Hvis det ikke er muligt at indgå frivillige dyrkningsaftaler mellem vandværk og lodsejer, påbydes lodsejer de nødvendige dyrkningsrestriktioner mht. nitrat. Påbuddet gives af kommunen med hjemmel i Miljøbeskyttelseslovens § 26a². Erstatningen betales som udgangspunkt af vandværket og derigennem den enkelte forbruger over vandprisen. Kommunen kan i særlige tilfælde skulle betale helt eller delvist jf. uddybning i afsnit 14.7.

Dyrkningsaftalerne/dyrkningsrestriktionerne skal ske indenfor de områder, som statens grundvandskortlægning har vurderet som værende særligt sårbare, de såkaldte indsatsområder. Hvor mange hektar der skal indgås dyrkningsaftaler på, vil afhænge af hvilke aftaler der kan opnås enighed om. Jo mere effektiv en dyrkningsaftale der kan indgås, f.eks. hvis arealet helt tages ud af landbrugsdrift og henlægges som natur, jo færre hektar skal der laves aftaler på, for at opnå det beregnede reduktionskrav.

Erfaringer fra dyrkningsaftaler indgået mellem landbrug og vandværker i andre kommuner viser, at en dyrkningsaftale om at begrænse tildelingen af kvælstof (ekstensiv landbrugsdrift) koster ca. 50.000 kr./ha. Læs mere i afsnit 14.4.

At begrænse den gennemsnitlige nitratudvaskning fra rodzonen til 50 mg/l er ikke meget ambitiøst. Det svarer til det udvaskningsniveau de fleste kommuner er kommet frem til. Med den nuværende lovgivning og finansielle struktur i vandsektoren, er det vanskeligt, at opnå en lavere gennemsnitlig nitratudvaskning. Dette hænger sammen med, at kommunen ikke kan påbyde skrappe restriktioner end det der er nødvendigt, for at kunne overholde drikkevandskvalitetskravet for nitrat, som er 50 mg/l.

7 UDBRINGNING AF SLAM OG RESTPRODUKTER TIL JORDBRUGSFORMÅL

Ifølge slambekendtgørelsen kan en række affaldsprodukter med jordbrugsmæssig værdi anvendes til et jordbrugsmæssigt formål uden forudgående tilladelse fra kommunen. Affaldsproduktet kan være spildevandsslam fra offentlig eller private rensningsanlæg. Produktet kan også stamme fra forskellige levnedsmiddelvirksomheder som fx TASP fra røggasrensningen på de store kraftværker. Størstedelen af det slam/restprodukt som udbringes på landbrugsjorden i Horsens Kommune, stammer fra rensningsanlæg.

Spildevandsslam indeholder oftest store mængder fosfor, en del kvælstof og mineraler, og kan derfor anvendes som gødning på landbrugsjord. Slammet analyseres bl.a. for tungmetaller og miljøfremmede stoffer. Spildevandsslammet kan imidlertid indeholde andre miljøfremmede stoffer end det der skal analyseres for jf. slambekendtgørelsen. Der kan være tale om spildevand med rester af medicin fra sygehuse eller miljøfremmede stoffer fra andre typer virksomheder. Stoffer som er uønskede i vores grundvand.

Horsens Vand A/S har tidligere haft en praksis om, at de ikke udspreder deres spildevandsslam indenfor områder med særlige drikkevandsinteresser, både indenfor og udenfor kommunegrænsen. Der er tale om slam fra henholdsvis Brædstrup og Horsens

² Fra Miljøbeskyttelseslovens §26a: Når der er vedtaget en indsatsplan for et område efter § 13 eller § 13 a i lov om vandforsyning m.v., kan kommunalbestyrelsen, hvis der ikke kan opnås en aftale herom på rimelige vilkår, endeligt eller midlertidigt mod fuldstændig erstatning pålægge ejeren af en ejendom i området de rådighedsindskrænkninger eller andre foranstaltninger, som er nødvendige for at sikre nuværende eller fremtidige drikkevandsinteresser mod forurening med nitrat eller pesticider.

Rensningsanlæg. Horsens Vand A/S har ikke længere denne praksis, da den var forbundet med store ekstra omkostninger på ca. 1 mio. kr. om året.

Af skemaet fremgår hvor meget slam der udbringes i Horsens Kommune. Opgørelsen viser, hvor mange hektar der har modtaget slam og hvor mange tons slam, der er bragt ud. Endvidere viser tabellen, hvor meget slam der stammer dels fra Horsens Vand og dels andre leverandører. Størstedelen af slammet stammer fra andre leverandører svarende til mellem 76 og 88 %.

År	Horsens/Brædstrup		Øvrige	
2016	54 ha	523 tons	796 ha	2.627 tons
2017	99 ha	1.074 tons	1.640 ha	7.596 tons
2018	82 ha	1.836 tons	489 ha	6.097 tons

Tabel 1 Opgørelse over udbragte slammængder i Horsens Kommune, som enten kommer fra Horsens/Brædstrup Rensningsanlæg eller øvrige slamleverandører.

Horsens Kommune kan ikke generelt forbyde udbringning af slam indenfor områder med særlige drikkevandsinteresser eller indvindingsoplande til vandværker. Ifølge slambekendtgørelsen kan kommunen, på baggrund af en konkret risikovurdering, begrænse udbringningen af slam og andre restprodukter. Kommunen har derfor følgende retningslinjer:

Retningslinje 1

Der arbejdes for, at der som udgangspunkt ikke sker udspredning af spildevandsslam (jf. slambekendtgørelsens³ bilag 1) indenfor vandværkernes indvindingsoplande og BNBO.

Indenfor vandværkernes indvindingsoplande vil Horsens Kommune lave en konkret vurdering af en eventuel påvirkning, som følge af udbringning af slam på landbrugsarealet. Vurderingen vil sammenholde slammets indhold af potentielt forurenende stoffer med grundvandets sårbarhed. Hvis den konkrete vurdering viser, at der er risiko for forurening af grundvandsressourcen kan der gives afslag på udbringningen jf. slambekendtgørelsen. Som udgangspunkt gives der slag på udbringning af slam indenfor BNBO.

Retningslinje 2

Der arbejdes for, at der som udgangspunkt ikke sker udspredning af restprodukter indenfor vandværkernes indvindingsoplande og BNBO.

Indenfor vandværkernes indvindingsoplande vil Horsens Kommune lave en konkret vurdering af en eventuel påvirkning, som følge af udbringning af restprodukter på landbrugsarealet. Vurderingen vil sammenholde restproduktets indhold af potentielt forurenende stoffer med grundvandets sårbarhed. Hvis den konkrete vurdering viser, at der er risiko for forurening af grundvandsressourcen kan der gives afslag på udbringningen jf. slambekendtgørelsen. Som udgangspunkt gives der afslag på udbringning af restprodukter indenfor BNBO.

³ Bekendtgørelse om anvendelse af affald til jordbrugsformål – Bek. nr. 1001 af 27. juni 2018

8 REGULERING AF SPRØJTEMIDLER

De sprøjtemidler⁴, som anvendes til bekæmpelse af ukrudt, svampesygdomme og insekter, består af forskellige pesticider. Når pesticidet siver ned gennem jordlagene sammen med nedbøren, sker der en nedbrydning af pesticidet, og der dannes nye stoffer som kaldes nedbrydningsprodukter. Nedbrydningsprodukterne kan være mere eller mindre sundhedsskadelige end det oprindelige pesticid, og er oftest dem, som vi finder i grundvandet.

Ifølge EU's drikkevandskvalitetskrav må indholdet af et pesticid i drikkevandet højst være 0,1 µg/l på taphane. Er der flere pesticider, må der højst være 0,5 µg/l totalt set.

Udpegning af sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder

Staten har udpeget sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder og indsatsområder indenfor disse, hvor der er behov for en supplerende beskyttelse gennem indsatsplaner. Staten har med sin nuværende viden kun udpeget sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder på sandjorder, som er mere følsomme end testmarkerne i varslingsystemet (VAP). På disse arealer kan der være en særlig risiko for udvaskning til grundvandet, selv om sprøjtemidlerne er godkendt og anvendes regelret. Staten har ikke gennemført en lignende kortlægning for lerjorder, idet det faglige grundlag for at afgøre om en lerjord er sprøjtemiddelfølsom eller ej, pt. ikke findes.

Horsens Kommune er forpligtet til at vurdere om anvendelse af sprøjtemidler i indsatsområderne indenfor et sprøjtemiddelfølsomt areal giver anledning til en uacceptabel belastning af grundvand og drikkevand. Staten har imidlertid ikke udpeget sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder inden for Horsens Kommune, og således heller ikke indenfor indvindingsoplande og OSD-områder.

Horsens Kommune har mulighed for selv at udpege sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder på lerjorder, såfremt vi har den nødvendige viden til at gøre det. Det er imidlertid kommunens vurdering, at vi ikke har bedre eller andet fagligt grundlag for at foretage denne udpegning end staten har. Horsens Kommune foretager derfor ikke en udpegning af sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder på lerjorde.

Indsats 6

Staten har ved sin kortlægning af sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder på sandjord ikke udpeget sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder i Horsens Kommune. Staten har ikke gennemført en lignende kortlægning på lerjorde. Hvis Staten på et senere tidspunkt foretager en kortlægning og udpegning af sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder på lerjorder, udarbejdes om nødvendigt et tillæg til indsatsplanen.

Selvom staten ikke har udpeget sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder, skal kommunen foretage en vurdering af, om der er behov for en indsats overfor sprøjtemidler indenfor de indsatsområder, der er udpeget indenfor de nitratfølsomme indvindingsområder.

8.1 REDEGØRELSE FOR PESTICIDER

Status for pesticidfund ifølge den nationale grundvandsovervågning (GEUS)

Den nyeste nationale grundvandsovervågningsrapport (GRUMO 1989-2017) der en gang årligt udarbejdes af GEUS viser, at andelen af pesticidfund i aktive vandværksboringer både over og under drikkevandskvalitetskravet er stigende i det terrænnære (unge) grundvand, men også i

⁴ Begrebet sprøjtemidler bruges som en generel betegnelse for både pesticider og nedbrydningsprodukter fra pesticider.

det dybereliggende (ældre) grundvand. Dog er der flest fund indenfor de øverste 0-30 meter, mens antallet af fund i større dybde er lidt mindre. De stigende antal pesticidfund skyldes primært fund af desphenyl-chloridazon og methyl-desphenyl-chloridazon, som ikke tidligere har været omfattet af den pesticidpakke som indgår i vandværkernes analyseprogrammer, men som vandværkerne siden 2017 har fået med i deres analyseprogrammer.

Godkendelsesordning og Varslingssystem for udvaskning af pesticider til grundvand (VAP)

I Danmark og i EU har vi en godkendelsesordning, som alle sprøjtemidler skal leve op til, for at de må anvendes. Godkendelsesordningen for sprøjtemidler sikrer med sine restriktive kriterier generelt mod, at sprøjtemidler udvaskes til grundvandet. Godkendelsesordningen forhindrer dog ikke fuldt ud sprøjtemidler i at nå grundvandet, når midlerne anvendes på særligt følsomme jorde.

De stadig flere fund af pesticider og nedbrydningsprodukter i vores grundvand, har intensiveret diskussionen af årsagen til forekomsten. Er fundene et resultat af regelret anvendelse af midlerne eller er der tale om udvaskning fra punktkilder (fx vaskepladser og nedgravet affald). For at sikre, at de pesticider der i dag anvendes, ikke udvaskes til grundvandet i uacceptable mængder, er der opstillet et nationalt overvågningsprogram, kaldet VAP, hvor udvaskningen af pesticider fra en række marker følges.

Formålet med programmet er at give et tidligt varsel, om risiko for påvirkning af grundvandet, ved regelret anvendelse af godkendte pesticider, under realistiske danske forhold. Hvis et godkendt pesticid eller dets nedbrydningsprodukter udvaskes i uacceptable koncentrationer, skal resultaterne kunne give grundlag for, at Miljøstyrelsen kan igangsætte en revurdering af de pågældende stof. Det er vigtigt, at fund af pesticider i uønskede koncentrationer, kan relateres til en regelret anvendelse af stoffet på den pågældende lokalitet.

Krav til pesticidanalyser i vandværksboringer

Kravene til kontrol med vandkvaliteten på vandværkerne, er fastlagt i Drikkevandsbekendtgørelsen⁵. Analyseprogrammet skal omfatte de obligatoriske pesticider og nedbrydningsprodukter der er angivet i Bilag 7 i Drikkevandsbekendtgørelsen. Derudover kendskabet til andre pesticider og miljøfremmede stoffer, som vides at være anvendt i vandindvindingsområdet, og som vurderes at kunne udgøre en trussel for grundvandet. Horsens Kommune kan efter ønske fra vandværket vha. en risikovurdering, tilpasse kontroller og analyseprogrammer til det enkelte vandværk. Risikovurderingen udarbejdes på baggrund af de hydrogeologiske forhold, kendskabet til arealanvendelsen i området og til Regionens V1 og V2 kortlagte jordforureninger.

Status for pesticidfund i Horsens Kommune

En opgørelse over fund af pesticider i de 100 aktive vandværksboringer i Horsens Kommune viser, at der er fund i 20 boringer svarende til hver 5. boring. Til sammenligning er der på landsplan fund af pesticider i hver 3. vandværksboring. Der er tale om fund både over og under grænseværdien for drikkevand, idet der er fund over grænseværdien i 2 ud af de 20 boringer. I 5 af boringerne er der fund af mere end et pesticid.

Pesticidfundene knytter sig til 14 af de 42 almene vandværker i Horsens Kommune. Vandværkerne oppumper tilsammen 6,24 mio. m³ grundvand om året. Der oppumpes hvert år ca. 1,47 mio. m³ grundvand fra de pesticidpåvirkede boringer, hvilket svarer til ca. 24 % af vandværkernes samlede oppumpning. På afgang vandværk er indholdet dog væsentligt lavere pga. fortynding eller ændret indvindingsstrategi.

⁵ Bekendtgørelse om vandkvalitet og tilsyn med vandforsyningsanlæg, Bek. nr. 524 af 1. maj 2019

I Horsens Kommune er der siden 1980'erne i alt lukket 9 vandværksboringer på grund af forurening med pesticider, heraf tilhørte 4 boringer de nu aktive vandværker og 5 boringer tilhørte nu nedlagte vandværker.

Herunder ses en oversigt over de 11 forskellige pesticider og nedbrydningsprodukter, der er fundet i de pt. aktive vandværkers boringer.

Pesticid (P)/ Nedbrydningsprodukt (N)	P/N	Salgsperiode	Forbudt siden	Anvendelsesområde			Andre fund
				Landbrug	Private	Andre erhverv	
BAM (2,6 Dichlorbenzamid)	N	1969-1996	1996	X	X	X	7
Atrazin, desisopropyl-	N	1958-1994	1994	X	X	X	3
Atrazin, desethyl-	N	1958-1994	1994	X	X	X	1
Atrazin, didealkyl-hydroxy	N	1958-1994	1994	X	X	X	1
Atrazin, desethyl-desiso-propyl-atrazin (DEIA)	N	1958-1994	1994	X	X	X	1
MCPA	P	1953-	Tilladt	X	X	X	1
Cyanazin	P	1972-1996	1995	X	-	X	1
Bentazon	P	1974-	Tilladt	X	-	-	1
Desphenyl-chloridazon	N	1964-1996	1996	X	-	X	10
Methyl-desphenyl-chloridazon	N	1964-1996	1996	X	-	X	3
DMS (1,1-NN-dimethylsulfamid)	N	1973-2011	2011	X	-	X	0

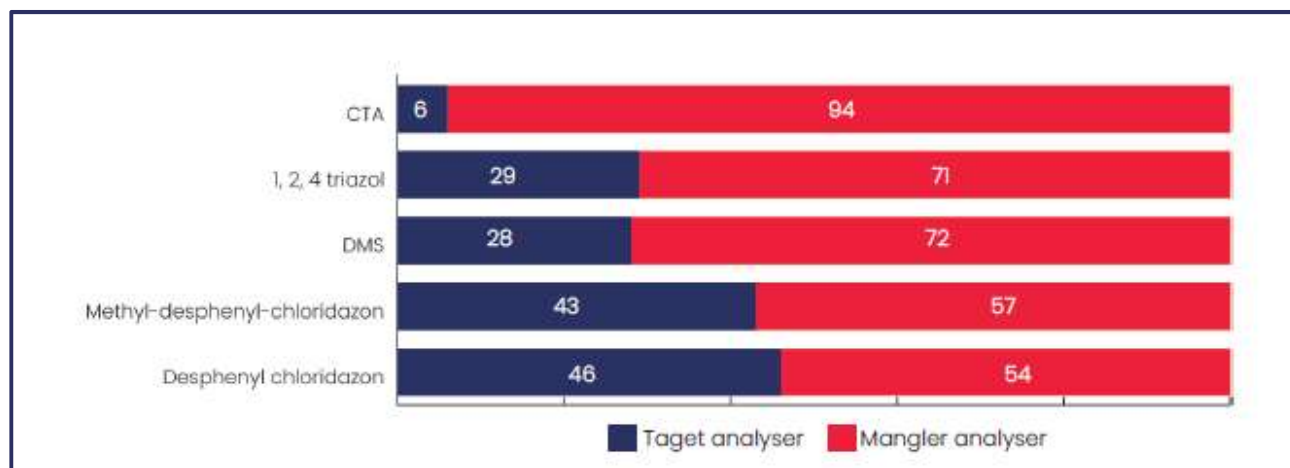
Figur 2 Oversigt over fund af pesticider og nedbrydningsprodukter i Horsens Kommunes aktive vandværksboringer.

Der er primært tale om fund af pesticider, som ikke længere er lovlige at anvende, men der er også fund af enkelte stoffer, som stadig er tilladte at anvende. Analyseresultaterne viser, at det overvejende er desphenyl-chloridazon og BAM der er fundet i boringerne i Horsens Kommune.

BAM stammer ofte fra anvendelse i byer på befæstede arealer og på gårdspladser og det er da også særligt i forbindelse med boringer i byen, eller tæt ved bymæssig bebyggelse, at der er fundet pesticider. Mens desphenyl-chloridazon stammer fra et landbrugspesticid, som frem til midt i 90'erne er brugt i forbindelse med dyrkning af roer (sukkerroer og foderroer).

Indenfor de seneste 1-2 år er der kommet flere pesticider på den liste af stoffer, som vandværkerne skal analysere for. Det drejer sig om stofferne: desphenyl-chloridazon, methyl-desphenyl-chloridazon, DMS og chlorothalonilamidsulfonsyre (CTA). Disse stoffer er på landsplan fundet i en del vandværksboringer. I Horsens Kommune har vi på nuværende tidspunkt fundet de nye stoffer i 10 af de aktive vandværksboringer, hvilket har fået andelen af fund af pesticider i kommunens aktive vandværksboringer til at stige fra fund i hver 10. boring (i 2014) til, at der nu er fund i hver 5. boring.

På nuværende tidspunkt er alle vandværksboringer endnu IKKE blevet analyseret for disse nye stoffer. Det skyldes, at der ikke er krav om, at vandværkerne skal foretage årlige analyser af deres boringer. Forvaltningen forventer derfor, at der dukker nye fund op i løbet af de næste par år. Analyseprogrammerne er dog indrettet, så stofferne oftere undersøges på enten taphane eller afgang vandværk.

Figur 3 Opgørelse over hvor mange af de aktive vandværksboringer, der har fået foretaget analyser for de pesticider, som er tilføjet kontrolprogrammet indenfor de sidste 1-2 år.

En opgørelse over samtlige pesticidanalyser, der er foretaget af grundvandet i Horsens Kommune, viser, at der er fund i ca. hver 3. boring. Årsagen til de mange fund er blandt andet, at der ofte er tale om analyser fra meget korte boringer, som ikke har forbindelse til de grundvandsmagasiner, som vandværkerne henter vand fra. Det kunne f.eks. være boringer udført i forbindelse med regionens jordforureningsundersøgelser.

8.2 INDSATSER OVERFOR SPRØJTEMIDLER

Horsens Kommune har generelt tillid til, at både Godkendelsesordningen og Varslingssystemet for udvaskning af pesticider til grundvandet (VAP) medvirker til, at der udvaskes færre pesticider til vores grundvand.

På baggrund af den viden vi har omkring fund og anvendelsen af pesticider, er det ikke muligt at konkretisere nærmere, hvor stor en andel, og i hvor høj grad, at grundvandsressourcen i kommunen på sigt vil blive påvirket af pesticider. Det er tilmed vigtigt at huske på, at de vandværksboringer, hvori der i dag ikke er fundet pesticider, ikke nødvendigvis kan tages som et udtryk for, at grundvandsressourcen er velbeskyttet – det kan være et spørgsmål om tid inden de når derned, idet grundvandet mange steder er op til 50-80 år undervejs.

Endelig er kommunen bevidst om, at selvom vi laver en indsats over for pesticider der er godkendte i dag, så er der fortsat risiko for, at vi også i fremtiden vil kunne finde "gamle" pesticider i grundvandet, som ikke længere anvendes, og som vi derfor ikke kan gøre noget ved. Dette skyldes, at grundvandet er mange år undervejs fra terrænoverfladen og ned til grundvandet. Det kan i sidste ende betyde, at vi i en overgangsperiode, skal fortynde os ud af problemet eller at vi må acceptere, at der midlertidigt foretages en rensning af grundvandet med f.eks. aktiv kulfilter.

Foruden en indsats indenfor de udpegede indsatsområder, forventes der også en indsats overfor sprøjtemidler indenfor de boringsnære beskyttelsesområder (BNBO). Læs mere i afsnit 10.

De gode indvindingsforhold for kommunens vandværker skal bevares også på langt sigt og forvaltningen anbefaler derfor følgende indsatser:

Indsats 7

Vandkvaliteten i vandværkets borer (råvand) og rentvand overvåges igennem deres analyseprogrammer, som er godkendt af kommunen. Ved en u hensigtsmæssig udvikling i analyseresultaterne skal det undersøges, hvad årsagen er, og der skal sammen med vandværket tages stilling til, om der evt. er behov for yderligere grundvandsbeskyttelse i indvindingsoplandet.

Indsats 8

Hvert år laves en opgørelse over fund af pesticider i borer beliggende indenfor indvindingsoplande og OSD. Ved en negativ udvikling i eksisterende fund eller ved nye fund, tages der stilling til, om der er behov for yderligere grundvandsbeskyttelse i indvindingsoplandet til de enkelte vandværker.

Behovet for en indsats overfor anvendelsen af sprøjtemidler skal vurderes for de udpegede indsatsområder indenfor hvert enkelt vandværks indvindingsopland.

Vurdering skal foretages på baggrund af en konkret risikovurdering. I risikovurderingen vil bl.a. følgende forhold indgå (listet i tilfældig rækkefølge):

- Boringens fysiske tilstand – er der tegn på utætheder i boringen
- Vandværkets indvindings-/pumpestrategi – er den skånsom
- Vandværkets status i den fremtidige vandforsyningsstruktur jf. vandforsyningsplan
- Kildepladsens forventede levetid
- Grundvandsressourcens vigtighed – kan den erstattes
- Den naturlige beskyttelse af grundvandsmagasinet
- Grundvandsdannelsen – stor/lille
- Indsatsområdets beliggenhed – afstand fra boringen
- Grundvandskemi i vandværkets borer og øvrige borer, med særligt fokus på fund af pesticider og andre miljøfremmede stoffer
- Vandværkets økonomi og vilje
- Den konkrete og fremtidige arealanvendelse
- Proportionalitetsprincippet

Hvis kommunens risikovurdering konkluderer, at anvendelsen af sprøjtemidler indenfor indsatsområdet udgør en risiko for forurening af det grundvandsmagasin, som vandværket indvinder grundvand fra, iværksættes følgende indsats for at forebygge, at grundvandet bliver forurenet med sprøjtemidler.

Indsats 9

Kommunen meddeler vandværket, at der skal iværksættes en indsats for at få bragt anvendelsen af sprøjtemidler til ophør. Indsatsen skal ske gennem frivillige dyrkningsaftaler mellem vandværket og lodsejeren jf. vandforsyningslovens §13d⁶. Der gives normalt en frist på 2 år til at indgå de frivillige dyrkningsaftaler. Såfremt aftalen indebærer erstatning til lodsejer, betales den som udgangspunkt af vandværket.

Kommunen vil facilitere, at vandværket og de berørte landmænd kommer i dialog mhp. at indgå frivillige dyrkningsaftaler, således at der opnås lokalt forankrede løsninger i samarbejde mellem kommune, vandforsyning og lodsejer. Horsens Kommune er som udgangspunkt åben overfor forskellige løsninger, da det er vigtigt, at de berørte lodsejere oplever færrest mulige gener som følge af, at der ikke længere må anvendes sprøjtemidler på deres jord. Der vil derfor være flere løsninger, som kan bringes i spil, som f.eks.:

- Pesticidfri dyrkning
- Dyrkningsfri jord
- Skovrejsning uden anvendelse af pesticider
- Etablering af lysåben natur uden anvendelse af pesticider
- Jordfordeling

Forinden indgåelse af dyrkningsaftaler o.lign. skal vandværket meddele kommunen indholdet af aftalen, herunder økonomien heri.

Såfremt vandværket ikke vil forsøge at indgå frivillige aftaler med lodsejer, er kommunen forpligtet til at påtage sig denne opgave. Såfremt aftalen indebærer erstatning til lodsejer, betales den som udgangspunkt af vandværket.

Indsats 10

Hvis det ikke er muligt at indgå frivillige aftaler, er kommunen indstillet på at påbyde lodsejer de nødvendige dyrkningsrestriktioner med hensyn til sprøjtemidler mod fuld økonomisk kompensation, jf. Miljøbeskyttelseslovens §26a⁷. Kompensationen betales som udgangspunkt af vandværket. Kommunen kan i særlige tilfælde skulle betale helt eller delvist jf. uddybning i afsnit 14.7.

Dyrkningsaftalerne/dyrkningsrestriktionerne skal ske indenfor de områder, som statens grundvandskortlægning har vurderet som værende særligt sårbare, de såkaldte indsatsområder. Hvor mange hektar, der skal indgås dyrkningsaftaler på, vil afhænge af, hvor store arealer der er indenfor indsatsområderne og hvor der anvendes sprøjtemidler.

⁶ Fra Vandforsyningslovens §13d: En kommunalbestyrelse eller en almen vandforsyning kan for at gennemføre en indsatsplan vedtaget efter § 13 eller § 13 a indgå aftale med ejeren af eller indehaveren af andre rettigheder over en ejendom om dyrkningspraksis eller andre restriktioner i arealanvendelsen eller indgå aftale om salg af hele eller dele af ejendommen til kommunen eller den almene vandforsyning. Efter høring af den almene vandforsyning kan det i en aftale indgået af kommunalbestyrelsen bestemmes, at den almene vandforsyning helt eller delvis skal betale det beløb, der ifølge aftalen tilkommer ejeren af eller indehaveren af andre rettigheder over ejendommen under forudsætning af, at den almene vandforsyning har fordel af aftalen.

⁷ Fra Miljøbeskyttelseslovens §26a: Når der er vedtaget en indsatsplan for et område efter § 13 eller § 13 a i lov om vandforsyning m.v., kan kommunalbestyrelsen, hvis der ikke kan opnås en aftale herom på rimelige vilkår, endeligt eller midlertidigt mod fuldstændig erstatning pålægge ejeren af en ejendom i området de rådighedsindskrænkninger eller andre foranstaltninger, som er nødvendige for at sikre nuværende eller fremtidige drikkevandsinteresser mod forurening med nitrat eller pesticider.

Erfaringer fra dyrkningsaftaler indgået mellem landbrug og vandværker i andre kommuner viser, at en dyrkningsaftale om pesticidfri drift koster ca. 50.000 kr./ha. Læs mere i afsnit 14.4.

Indsatser vedr. dyrkningsrestriktioner vil i første omgang være indenfor indsatsområder, som ligger indenfor vandværkernes indvindingsoplande. Der er på nuværende tidspunkt ikke nogen vandværker, som udnytter den grundvandsressource, som ligger udenfor indvindingsoplandene, og der iværksættes derfor pt. ikke nogen indsats i form af dyrkningsaftaler eller dyrkningsrestriktioner.

En indsats i form af dyrkningsaftaler eller dyrkningsrestriktioner overfor anvendelsen af pesticider udenfor vandværkernes indvindingsoplande, vil i givet fald skulle finansieres af kommunen.

Kommunen foretager dog en indsats overfor pesticider, i indsatsområder både udenfor og indenfor indvindingsoplandene, i forbindelse med kommunens miljøtilsyn. Læs mere i afsnit 12.

I afsnit 11 er der beskrevet indsatser i forhold til brugen af pesticider på de kommunale arealer.

Horsens Kommune har besluttet, at ansøge Danmarks Naturfredningsforening om at få status som Klimakommune Plus+. Dette indebærer, at kommunen blandt andet skal opfylde nogle initiativer omkring økologisk arealdrift af egne og bortforpagtede arealer. Herudover skal kommunen igangsætte initiativer, der sigter på, at mindst 20 % af landbrugsarealet i Horsens Kommune dyrkes økologisk ved udgangen af 2025. Dette initiativ vil naturligt være en mulig vej til at opnå grundvandsbeskyttelse i forhold til pesticider både indenfor, men også udenfor vandværkernes indvindingsoplande.

10 BORINGSNÆRE BESKYTTELSESOMRÅDER – BNBO

Den nyeste beskyttelseszone, der er fokus på i kommunens indsatsplanlægning, er de boringsnære beskyttelsesområder, også kaldet BNBO. BNBO er en beskyttelseszone, som beregnes og udpeges af staten omkring alle vandværksboringer. BNBO øger muligheden for at beskytte boringens nærområde mod forurening.

BNBO er et beregnet område, som bl.a. beregnes på baggrund af hvor store vandmængder, der er tilladelse til at indvinde fra boringen. Også de geologiske forhold og grundvandsdannelsen omkring boringen, har betydning for BNBO'ets udstrækning. Jo større indvinding jo større udstrækning af arealet. De fleste BNBO'er har en større udstrækning end det velkendte 10 meter fredningsbælte og 25 meter sprøjte-, gødnings- og dyrkningsfrie beskyttelseszone.

Figur 4 viser de forskellige beskyttelseszoner om en boring - 25 meter (gul), 10 meter (lyserød) og BNBO (rødskraveret).

I Horsens Kommune er der 100 vandværksboringer. BNBO'erne i Horsens Kommune har en udstrækning fra 500 m² op til 200.000 m² for de største (svarende til 20 hektar eller 28 fodboldbaner). Det samlede BNBO areal i Horsens Kommune udgør i alt ca. 1,27 km², svarende til 0,25 % af kommunens samlede areal eller 1 % af arealet af vandværkernes indvindingsoplande. Der er altså tale om et meget lille areal som beskyttes, set i forhold til det samlede areal af vandværkernes indvindingsoplande.

Indenfor BNBO kan kommunen jf. Miljøbeskyttelseslovens §24 give en grundejer påbud eller nedlægge forbud mod en forurenende aktivitet, for at undgå fare for forurening af bestående eller fremtidige vandindvindingsanlæg.

For at anvende §24 er det en betingelse, at kommunen kan begrunde, at en given aktivitet, situation eller et lignende forhold kan true eller truer med at forurene grundvandet, som vandindvindingsanlægget indvinder fra. Det er ikke tilstrækkeligt, at forureningen truer grundvandet generelt. Det betyder, at et påbud eller forbud kan meddeles, når der konstateres en forurening eller en fare for en forurening. Det er kommunen, der har bevisbyrden for:

- at der består en forurening eller fare herfor
- at indgrebet er begrundet i denne fare
- at indgrebet ikke er mere vidtgående end nødvendigt

For at kunne afgøre om en forureningskilde udgør en fare for forurening, skal der gennemføres en konkret risikovurdering. Det er op til kommunen at vurdere, hvilke forhold der er relevante for at kunne foretage en fyldestgørende risikovurdering af det konkrete BNBO.

Horsens Kommune vil som minimum tage udgangspunkt i følgende forhold:

- Vandværkets status i kommunens vandforsyningsplan – forventet levetid
- Boringens betydning for den nuværende og fremtidige forsyningsstruktur
- Boringens fysiske tilstand
- Grundvandsressourcens vigtighed
- Arealanvendelse – den konkrete og fremtidige
- Geologi – den naturlige beskyttelse
- Grundvandsdannelse
- Grundvandskemi – pesticider, grundvandets alder, nitrat/sulfat
- Forureningstrusler - den mulige forureningsmængde som skal spildes, for at forurene boringen

De typiske forureningstrusler indenfor et BNBO kan være:

- Vaskeplads hvor der håndteres sprøjtemidler
- Olietank og tankningsplads
- Oplag af kemikalier og gødningsstoffer
- Uheld og spild med sprøjtemidler

Hvis risikovurderingen viser, at der er behov for beskyttelse indenfor BNBO, vil kommunen sammen med vandværket og de berørte lodsejere, forsøge at gennemføre forhandlinger om frivillige aftaler om ophør af de konstaterede forureningskilder indenfor BNBO. De frivillige aftaler skal være med fuld økonomisk kompensation, som vandværket skal betale.

Hvis det ikke er muligt at indgå frivillige aftaler om ophør af de konstaterede forureningskilder indenfor BNBO, vil kommunen meddele påbud til lodsejere jf. Miljøbeskyttelseslovens §24. Hvorvidt der skal betales erstatning som følge af et forbud eller påbud afgøres af taksationsmyndighederne. Er der tale om forbud/påbud mod lovligt bestående forhold, kan forbud/påbud kun gives mod fuldstændig erstatning.

Inden kommunen meddeler påbud om dyrkningsrestriktioner efter miljøbeskyttelseslovens §26a, skal kommunen forinden have forsøgt at indgå frivillige dyrkningsaftaler. Ved meddelelse af påbud efter Miljøbeskyttelsesloven §24, er det til gengæld ikke et lovgivningsmæssigt krav, at kommunen forinden skal have forsøgt at indgå frivillige aftaler med de berørte lodsejere. Det er dog kommunens holdning, at vi ved brug af miljøbeskyttelseslovens §24, skal have en praksis om, at vi skal forsøge med frivillige aftaler, og hvis det ikke kan lykkes, så udstedes et egentlig påbud/forbud.

Ny BNBO opgave jf. Pesticidstrategi 2017

Det nyeste lovgivningsmæssige tiltag i forhold til grundvandsbeskyttelse indenfor BNBO er, at aftaleparterne (regeringen, DF, S, R og SF) bag Pesticidstrategi 2017-2021 vedtog en tillægsaftale den 11. januar 2019, der bl.a. har som mål at nedbringe risikoen for forurening af grundvandet fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider i BNBO. Dette er planlagt at skulle ske i to faser, hvor fase 2 alene vil blive relevant, hvis kommunerne ikke er kommet i mål med beskyttelsen mod forurening af BNBO i fase 1.

Fase 1

I fase 1 skal kommunen inden udgangen af 2022, gennemgå alle BNBO på landbrugsjord og BNBO på øvrige arealer, hvor der anvendes pesticider til erhvervsmæssige formål. Formålet er, at kommunen skal vurdere behovet for beskyttelsesindsatser på baggrund af en konkret risikovurdering.

Kommunen bør overveje, om tiltag til beskyttelse af BNBO mod pesticider kan medtages i en indsatsplan.

Hvis kommunen vurderer, at der er behov for yderligere tiltag i BNBO, skal kommunen facilitere, at vandværket og de berørte landmænd kommer i dialog mhp. at indgå frivillige dyrkningsaftaler, således at der opnås lokalt forankrede løsninger i samarbejde mellem kommune, vandforsyning og lodsejer. De frivillige dyrkningsaftaler skal være med fuld økonomisk kompensation, som vandværket skal betale, og kunne være:

- Pesticidfri dyrkning
- Dyrkningsfri jord
- Opkøb af jord
- Naturprojekter – etablering af lysåben natur uden anvendelse af pesticider
- Skovrejsning uden anvendelse af pesticider

Hvis det ikke er muligt at indgå frivillige aftaler, kan kommunen påbyde lodsejer de nødvendige dyrkningsrestriktioner med hensyn til sprøjtemidler mod fuld økonomisk kompensation, jf. Miljøbeskyttelseslovens §24. Kompensationen betales som udgangspunkt af vandværket.

For de BNBO'er hvor kommunen beslutter, at der ikke skal foretages en yderligere indsats, vil Miljø- og Fødevareministeriet foretage en vurdering af, om indsatsen er i overensstemmelse med Miljøstyrelsens vejledning⁸. Et eksempel på et BNBO hvor kommunen vil vurdere, at der ikke er behov for en yderligere indsats kunne være et vandværk, som forventes at være nedlagt indenfor de næste 3-5 år.

Fase 2

Såfremt kommunen ikke er kommet i mål med beskyttelsen af BNBO inden udgangen af 2022, er aftaleparterne enige om at gennemføre et generelt forbud mod sprøjtning i BNBO. Såfremt der indføres et generelt forbud i fase 2, vil det ske ved lov.

Aftaleparterne har tilkendegivet, at de ønsker, at der ved et generelt forbud mod brug af pesticider i BNBO vil blive indført en kompensationsordning for forbuddet.

Det vil være i både kommunens, vandværkernes og landmændenes interesse, at indgå frivillige aftaler eller påbud i fase 1. Det skyldes, at der trods alt er flere muligheder for at lave fleksible og lokalt forankrede løsninger, som i højere grad end et generelt sprøjteforbud, vil kunne tilgodese både hensynet til en hensigtsmæssig drift af en landbrugsejendom og behovet for beskyttelse.

I Horsens Kommune vil vi i regi af indsatsplanlægningen, foretage en samlet vurdering af behovet for en indsats indenfor BNBO, dvs. både vurdere på den erhvervsmæssige anvendelse af pesticider og andre potentielle forureningskilder. Derfor har kommunen følgende indsatser:

Indsats 11

Inden udgangen af 2022 vil Horsens Kommune foretage en risikovurdering af BNBO omkring alle vandværksboringer til almene vandværker i Horsens Kommune.

⁸ Vejledning om vurdering af indsatser rettet mod erhvervsmæssig brug af pesticider i boringsnære beskyttelsesområder (BNBO), Juli 2019.

Indsats 12

Hvis risikovurderingen viser, at der er behov for beskyttelse indenfor BNBO, vil kommunen sammen med vandværket og de berørte lodsejere forsøge at gennemføre forhandlinger om frivillige aftaler om ophør af de konstaterede forureningskilder indenfor BNBO inden udgangen af 2022. De frivillige aftaler skal være med fuld økonomisk kompensation, som betales af det vandværk, som har fordel af aftalen. Kommunen kan i særlige tilfælde skulle betale helt eller delvist jf. uddybning i afsnit 14.7.

Indsats 13

Hvis det ikke er muligt at indgå frivillige aftaler om ophør af de konstaterede forureningskilder indenfor BNBO, er kommunen indstillet på at meddele påbud til de relevante lodsejere jf. Miljøbeskyttelseslovens §24. De påbudte restriktioner vil være med fuld økonomisk kompensation, som betales af det vandværk, som har fordel af påbuddet. Kommunen kan i særlige tilfælde skulle betale helt eller delvist jf. uddybning i afsnit 14.7.

11 ANVENDELSE AF SPRØJTEMIDLER PÅ KOMMUNALE AREALER

På landsplan er det offentlige forbrug af pesticider reduceret markant de seneste år og er siden 1995 faldet med over 90 %. Dette hænger i høj grad sammen med de tidligere pesticidaftaler indgået mellem KL og Miljøministeren i 1998 og 2007.

De omtalte pesticidaftaler er ikke længere bindende for kommunerne, men i Horsens Kommune og en lang række andre kommuner, praktiseres det stadigvæk, at der ikke anvendes sprøjtemidler på offentlige arealer, og at de kommunale landbrugsarealer forpagtes ud på betingelse af, at der ikke på anvendes sprøjtemidler på arealerne. Dog anvendes der sprøjtemidler i forbindelse med kommunens bekæmpelse af bjørneklo.

Horsens Kommune har som jordejer mulighed for at understøtte, at der efter et salg af et kommunalt landbrugsareal, ikke efterfølgende anvendes sprøjtemidler på arealet.

Forbruget af sprøjtemidler på kommunens arealer fastholdes minimalt, også ved et fremtidigt salg.

Indsats 14

Inden eller i forbindelse med et salg af kommunalt jord beliggende indenfor indsatsområder, skal der som udgangspunkt tinglyses en dyrkningsdeklaration om, at der ikke må anvendes sprøjtemidler og at der ikke må udbringes spildevandsslam og andre restprodukter på arealet.

Indsats 15

Ved indgåelse af nye forpagtningskontrakter eller ved fornyelse af eksisterende forpagtningskontrakter skal der som udgangspunkt indføres bestemmelser om, at der ikke må anvendes sprøjtemidler og at der ikke må udbringes spildevandsslam og andre restprodukter på arealet.

Salg af kommunalt jord med en tinglyst deklaration om, at der på arealet ikke må anvendes sprøjtemidler og at der ikke må udbringes spildevandsslam og andre restprodukter på arealet, forventes at kunne medføre en salgspris som ligger ca. 50.000 kr./ha. under de almindelige jordpriser.

Indsats 16

Ved kommunale udstykninger bruges der ikke pesticider i byggemodningsfasen.

Retningslinje 3

Ved private udstykninger opfordres bygherre til, at der ikke bruges pesticider i byggemodningsfasen.

12 SKÆRPET OG UDVIDET TILSYN MED LANDBRUG OG VIRKSOMHEDER

Hvert år fører kommunen regelmæssige tilsyn med landbrug med erhvervsmæssigt dyrehold og en lang række af forskellige virksomheder. Tilsynene er lovpligtige for kommunen. Tilsynene har fokus på en række miljøforhold bl.a. olietanke, vaskepladser, tankpladser, opbevaring af kemikalier, beholdere og meget mere.

Foruden ovennævnte, findes der en del brancher, som ikke er omfattet af kommunens tilsynsarbejde, fordi kommunen ikke kan opkræve brugerbetaling for tilsynsarbejdet jf. brugerbetalingsreglerne. Det drejer sig f.eks. om juletræsplantager, planteskoler, gartnerier, golfbaner, mindre maskinstationer og servicestationer (uden tilhørende vaskehal og/eller autoværksted).

For juletræsplantager, planteskole, gartnerier, golfbaner og mindre maskinstationer er det særligt deres anvendelse af pesticider, som gør, at vi vurderer det miljømæssigt giver værdi at føre tilsyn med dem. De har som udgangspunkt et forbrug af sprøjtemidler, og det er bl.a. deres håndtering af sprøjtemidler, som et tilsyn bør have fokus på.

Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion fører tilsyn med at importører, producenter og forhandlere af kemiske stoffer overholder reglerne på kemikalieområdet, dvs. hos grovvareforretninger, byggemarkeder, planteskoler og havecentre. Kontrollen er med til at sikre, at det kun er godkendte og lovlige pesticider, der kan købes og sælges i Danmark. Forhandlere, der sælger de mest giftige midler, får besøg oftere end de andre. Kontrollen prioriteres derudover på områder, hvor der ud fra tidligere erfaringer er størst sandsynlighed for overtrædelser.

Landbrugsstyrelsen fører kontrol med den professionelle brug af pesticider, herunder at pesticiderne opbevares og bruges på den rigtige måde. Kontrollen sker hos landbrug, gartnerier, planteskoler, golfklubber, maskinstationer og på offentlige arealer. En del af kontrollerne udvælges på baggrund af en risikovurdering, så kontrollen prioriteres på områder, hvor der er størst risiko for fejl og overtrædelser. Landbrugsstyrelsen prioritering af hvilke ejendomme, som skal have tilsyn, foretages ikke ud fra hensyntagen til grundvandsmagasinernes sårbarhed. Endvidere kan der gå mange år (5-10 år) i mellem, at Landbrugsstyrelsen kommer på tilsyn på en ejendom med vaskeplads.

For servicestationer handler det om tilsyn med deres olie- og benzintanke (beholderkontrol) og belægninger.

Kommunens miljøtilsyn prioriteres ud fra følgende indsatser:

Indsats 17

Ved miljøtilsyn med landbrug med erhvervsmæssigt dyrehold indenfor OSD og/eller indenfor indvindingsopland skal der være fokus på grundvandsbeskyttelse i forhold til miljøfremmede stoffer og sprøjtemidler. Ved tilsyn oplyses landmanden om grundvandets sårbarhed og risikoen for forurening ved uheld.

Tilsynet har særligt fokus på at tjekke og orientere om opbevaring og håndtering af olie og kemikalier, samt korrekt indretning og anvendelse af evt. vaskepladser, tankpladser og gyllebeholdere.

Indsats 18

Ved miljøtilsyn med virksomheder (jf. tilsynsbekendtgørelse) indenfor OSD og/eller indenfor indvindingsopland skal der være fokus på grundvandsbeskyttelse i forhold til miljøfremmede stoffer. Ved tilsyn oplyses virksomheden om grundvandets sårbarhed og risikoen for forurening ved uheld på virksomheden.

Tilsynet har særligt fokus på at tjekke og orientere om opbevaring og håndtering af olie og kemikalier, samt korrekt indretning og anvendelse af evt. vaskepladser, tankpladser og beholdere.

Indsats 19

Horsens Kommune fører regelmæssige miljøtilsyn med juletræsplantager, planteskoler, gartnerier, golfbaner og mindre maskinstationer. Tilsynet har særligt fokus på at tjekke og orientere om opbevaring og håndtering af olie og kemikalier, samt korrekt indretning og anvendelse af evt. vaskepladser, tankpladser og beholdere. Ved tilsyn oplyses virksomheden om grundvandets sårbarhed og risikoen for forurening ved uheld på virksomheden.

Indsats 20

Horsens Kommune fører regelmæssige miljøtilsyn på servicestationer uden øvrige aktiviteter. Tilsynet har særligt fokus på at kontrollere logbøger for de lovpligtige 5. års beholderkontroller samt at belægningen på tankpladsen er intakt.

13 INFORMATION OM SKÅNSOM HAVEDRIFT

Mange fund af sprøjtemidler i grundvandet har vist sig at stamme fra sprøjtemidler, som også anvendes hos private husejere.

Indenfor BNBO kan kommunen forbyde privates brug af sprøjtemidler uden kompensation. I nogle tilfælde kan det være svært at argumentere for, at det er proportionalt med påbud og i sådanne tilfælde anbefaler kommunen som minimum, at vandværkerne laver målrettede kampagner om skånsom havedrift og ophør/begrænset anvendelse af sprøjtemidler. Desuden er der også en stor udfordring med, hvem der skal føre tilsyn med sådan et påbud.

Indsats 21

Horsens Kommune har i 2019 for første gang markeret Vandets Dag den 22. marts. Vandets Dag blev markeret med en sprøjtemiddelkampagne målrettet private husejere, og en mere målrettet sprøjtemiddelkampagne til Lund Vandværks forbrugere. Horsens Kommune vil frem over arbejde med lignende kampagner.

14 BAGGRUNDSVIDEN

14.1 KRAV TIL KOMMUNENS VURDERING AF BEHOV FOR EN INDSATS

Indsatsplanbekendtgørelsens §7 fastlægger i hvilke tilfælde kommunen kan meddele et pålæg om rådighedsindskrænkninger efter miljøbeskyttelseslovens §26a.

Vurderingen af, om der er behov for rådighedsindskrænkninger over for sprøjtemidler eller nitrat indenfor indsatsområderne skal jf. §7 i bekendtgørelsen om indsatsplaner⁹ foretages ud fra en samlet vurdering af de hydrogeologiske forhold samt arealanvendelsen, herunder f.eks.

- Data fra vandanalyser, f.eks. fra den lovpligtige boringskontrol
- Forekomster af miljøfremmede stoffer i grundvandet
- Stigende tendenser af nitrat, pesticider eller øvrige relevante stoffer, eller
- Andre relevante forhold

De konkrete forhold og den hydrogeologiske vurdering kan medtage en eller flere af følgende punkter jf. vejledning om indsatsplaner:

- Stor grundvandsdannelse
- Særlig ringe naturlig beskyttelse af grundvandet
- Fund af i dag godkendte sprøjtemidler i grundvandet.

Listen ovenfor er ikke udtømmende, men er alene et udtryk for, hvilke undersøgelser, der ofte vil være relevante for vurderingen. Andre forhold som vurderes relevante er f.eks. forsyningsstrukturen og oplysninger om mulige alternativer til den pågældende indvinding.

Den endelige vurdering af behovet for en indsats må desuden ikke stride mod proportionalitetsprincippet. Proportionalitetsprincippet betyder, at indsatsen både skal være nødvendig for at opnå formålet og forholdsmæssige, hvilket betyder, at formålet ikke skal kunne nås med mindre indgribende midler.

14.2 INDSATSER DER ER I GANG ELLER ER GENNEMFØRT

Horsens Kommune har siden kommunalreformen i 2007 iværksat en række indsatser for at beskytte grundvandet:

- Der anvendes ikke sprøjtemidler på de kommunalt ejede arealer, hverken dem kommunen selv driver eller dem der er forpagtet ud til landmænd o.a.
- Kommunens skove og naturarealer drives uden brug af sprøjtemidler.
- Gennemført en sprøjtemiddelkampagne i Lund by sammen med Lund Vandværk.
- En årlig tilbagevendende markering af Vandets Dag den 22. marts ved at gennemføre en sprøjtemiddelkampagne.
- Plantet 90 ha skov ved Rugballegård i samarbejde med Naturstyrelsen og Horsens Vand.
- Plantet 7 ha skov ved Oens i samarbejde med Oens Vandværk

⁹ Bekendtgørelse nr. 912 af 27. juni 2016 om indsatsplaner

- Separatkloakering på Endelave
- Minimering af vandspildet fra Endelaveværkets ledningsnet (fra 18 % til 7 %)
- Gennem den daglige sagsbehandling, har vi siden 2007 fået lokaliseret og sløjft ca. 200 ubenyttede brønde og borer. Omkostningen til den fysiske sløjfning er afholdt af grundejer.

14.3 ØKONOMI

Udgifterne til udarbejdelse af selve indsatsplanen afholdes alene af kommunen.

Udgifterne til de konkrete indsatser skal til gengæld i langt overvejende grad afholdes af vandværkerne, mens det er kommunen, der skal afholde udgifterne i forbindelse med et skærpet og udvidet tilsyn med landbrug og virksomheder. Finansieringen af indsatserne i indsatsplanerne, skal primært finansieres af kommunens almene vandværker og dermed forbrugerne af vandet.

I Horsens Kommune har vi 38 private almene vandværker og 4 vandværker under Horsens Vand A/S. Størrelsen af de private almene vandværker varierer fra forsyning af 10 husstande op til 15.000 husstande (Horsens Vand A/S). Størrelsen på vandværkets årlige vandindvinding og dermed deres økonomiske formåen, er blandt nogle af de forhold, som kommunen vurderer på, når den skal afgøre, hvorvidt der skal gennemføres en indsats f.eks. i forhold til dyrkningsaftaler.

De private vandværker er relativt små, og der er en vis sandsynlighed for, at en del vandværker ikke kan løfte den økonomiske byrde, der vil være ved indgåelse af eksempelvis dyrkningsaftaler mv. Selv ved opkrævning af 1,- kr. ekstra på m³, vil det tage mange år for et mindre vandværk at samle penge sammen til indsatserne i en indsatsplan.

14.4 DYRKNINGSAFTALER – NITRAT OG SPRØJTEMIDLER

Erfaringen fra dyrkningsaftaler indgået mellem landbrug og vandværker i andre kommuner viser, at de fleste aftaler der indgås indeholder restriktioner i forhold til både kvælstof og sprøjtemidler.

En dyrkningsaftale i forhold til kvælstof kan udformes på mange måder, men en af de mest anvendte er en dyrkningsaftale om, at jorden skal dyrkes ekstensivt, hvilket betyder, at lodsejer kan vælge enten at lade jorden ligge hen med vedvarende græs, at græsset bliver afgræsset med et maks. dyretryk eller plante skov.

Dyrkningsaftaler der indeholder restriktioner i forhold til både kvælstof (ekstensiv drift) og sprøjtemidler koster ca. 100.000 kr./ha. Erstatningen fastsættes ud fra den værdiforringelse som jorden vurderes at få. Først foretages en vurdering af jordens værdi (efterværdi), som følge af tinglyste dyrkningsrestriktioner. Jordens efterværdi sættes ofte til 50.000 kr./ha, og da de gennemsnitlige jordpriser i dag ligger omkring 150.000 kr./ha. medfører det typisk en erstatning på 100.000 kr./ha.

En dyrkningsaftale som udelukkende indeholder restriktioner i forhold til kvælstof koster også typisk ca. 100.000 kr. /ha.

14.5 VANDVÆRKSSAMARBEJDE OMKRING GENNEMFØRELSE AF INDSATSER

Forvaltningen har tidligere opfordret vandværkerne til at gå sammen i et vandsamarbejde, i form af et vandråd for hele kommunen. Første gang var i 2011, hvor der blandt vandværkerne var opbakning til at oprette et vandråd, men arbejdet kom aldrig rigtigt i gang. I stedet blev der etableret en uformel vandværks erfagruppe, som afholdt 1 til 2 årlige møder.

I 2017 blev der gjort et nyt forsøg på at etablere et vandråd for vandværkerne i Horsens Kommune. Denne gang lykkedes det, og der er nu 25 ud af 42 vandværker, som er medlem af vandrådet, og vandrådet forventer, at de i løbet af 1-2 år har fået alle vandværkerne med.

Formålet med vandrådet er at virke som kontaktorgan for vandværkssamarbejde mellem alle almene vandværker i Horsens Kommune. Vandrådet kan også bruges til formidling i forhold til offentlige myndigheder f.eks. kommunen, med henblik på koordinering af fælles opgaver, som f.eks. deltagelse i kommunens koordinationsforum (KOVA) og indsatsplaner.

Foruden arbejdet med indsatsplanerne mener kommunen, at det er i alles interesse at have et vandråd, der også står for bl.a. videresende oplysninger til vandværker og kontakt til myndighederne. Samarbejdet kan også omfatte koordinering af grundvandsbeskyttende tiltag, herunder frivillige dyrkningsaftaler, informationsmateriale og kampagner for sprøjtestop hos bl.a. haveejere.

Vandrådet i Horsens Kommune fungerer på nuværende tidspunkt ikke som et decideret grundvandssamarbejde med tilhørende økonomi til at finansiere dyrkningsaftaler, kampagner o.lign. I flere kommuner rundt i landet er der dannet sådanne grundvandssamarbejder netop med henblik på at være fælles om at rejse den nødvendige økonomi til beskyttelse af grundvandet. Økonomien fastsættes typisk ud fra et øre-beløb pr. m³ oppumpet grundvand, som typisk ligger på 0,50-1,00 kr./m³. I Horsens Kommune vil 0,5-1,0 kr./m³ årligt indbringe ca. 3-6 mio. kr. til at gennemføre indsatser for.

Som kommune har man mulighed for at sikre, at der oprettes et vandværkssamarbejde om de opgaver, der vedtages i indsatsplanerne. Kommunen kan om nødvendigt gøre brug af vandforsyningslovens §48¹⁰, idet kommunen kan bede Miljøstyrelsen om at påbyde vandværkerne et samarbejde, såfremt vandværkerne ikke frivilligt går med.

Erfaringerne rundt i landet viser, at det kræver en del ressourcer og kompetencer at indgå frivillige dyrkningsaftaler efter vandforsyningslovens §13d. Der er ikke mange vandværker, der har forudsætningerne for at indgå disse dyrkningsaftaler, og de vil derfor have stor gavn af, at kunne få råd og vejledning fra et vandråd og evt. helt overlade forhandlingerne til vandrådet.

En anden gevinst ved at etablere et vandværkssamarbejde og lade dem stå for at indgå dyrkningsaftaler er, at man håndhæver armslængdeprincippet, idet de private vandværker ofte drives af lokale vandværksbestyrelser, og derfor kan risikere at komme i situationer, hvor der skal laves aftaler med naboer mv.

Kommunen vil ikke udelukke, at det på et tidspunkt vil give god mening, hvis der i kommunen blev etableret et sådant grundvandssamarbejde. Særligt i takt med at kommunens indsatsplaner bliver færdige og de nødvendige indsatser skal realiseres. Indsatserne i en indsatsplan kan nemlig være både økonomisk og faglig en stor opgave for det enkelte vandværk, særligt de mindre vandværker.

¹⁰ VFL § 48. Hvis det skønnes nødvendigt for at sikre en planmæssig udbygning af vandforsyningen og sikre en hensigtsmæssig anvendelse, kortlægning, overvågning og beskyttelse af de eksisterende vandforekomster til drikkevandsforsyning, kan miljøministeren efter forhandling med de berørte kommuner og vandforsyningsanlæg påbyde kommunalt samarbejde om vandforsyningen og påbyde samarbejde mellem almene vandforsyningsanlæg.

14.6 EKSPROPRIATION

Hvis en lodsejer ikke frivilligt vil indgå en aftale om rådighedsindskrækning i forhold til f.eks. anvendelse af nitrat eller pesticider, er det muligt at ekspropriere for at få gennemført rådighedsindskrænkningerne mod fuld erstatning til lodsejeren.

Det vil normalt være det vandværk, der får gavn af rådighedsindskrækningen, der skal betale erstatningen til lodsejeren.

14.7 PÅBUD OG FORBUD

Der er økonomiske konsekvenser forbundet med at meddele et påbud/forbud (§24) og påbyde rådighedsindskrækninger i forhold til sprøjtemidler og nitrater (§26a).

I henhold til Miljøbeskyttelsesloven afgøres erstatningsspørgsmålet ved forbud eller påbud som følger:

Erstatning som følge af forbud/ påbud efter MBL §24, reguleres efter MBL §64, som lyder:

"Erstatning efter §62 og §63 betales af de brugere af vandet, der har fordel af forbuddet eller påbuddet. Når vedkommende kommune ikke allerede som følge heraf skal betale erstatningen, kan taksationsmyndighederne, hvis foranstaltningen skønnes at være af betydning for en større del af kommunens beboere, træffe bestemmelse om, at kommunen helt eller delvist skal betale erstatningen".

Erstatning som følge af påbud efter MBL §26a, reguleres efter MBL §64a, som lyder:

"Erstatning efter §26 a betales af kommunalbestyrelsen, eller, hvis kommunalbestyrelsen har givet samtykke hertil, helt eller delvist af den eller de vandforsyninger, der har fordel af beslutningen. Såfremt der opstår tvist om fordelingen af erstatningsbetalingen, afgøres spørgsmålet af taksationsmyndighederne ligesom spørgsmålet om erstatningens størrelse, jf. §61".

Formålsparagraffen i Vandforsyningsloven (VFL § 1a) lyder således:

"Loven har til formål at sikre hensynet til princippet om omkostningsdækning, herunder miljømæssige og ressourcerelaterede omkostninger, og prissætning med tilskyndelsesvirkning. Derudover tages der hensyn til, at de forskellige vandanvendelsessektorer yder et passende bidrag, og til princippet om, at forurener betaler".

14.8 VANDVÆRKERNES STATUS JF. VANDFORSYNINGSPAN

I kommunens gældende vandforsyningsplan er de 42 almene vandværker opdelt i 3 kategorier, ud fra en samlet vurdering af deres muligheder for at sikre borgerne godt og rigeligt drikkevand fremover. De 3 kategorier er områdevandværker, lokalvandværker og øvrige vandværker.

Områdevandværkerne er de største og de vandværker, som er i særdeles god og robust stand, der stabilt leverer drikkevand af høj kvalitet, og som har rigelig reservekapacitet og en høj grad af forsyningssikkerhed. Det er de vandværker, som har de bedste forudsætninger for at udbygge deres forsyningsnet f.eks. når der i kommunen foretages nye udstykninger til bolig- og erhvervsområder. Områdevandværkerne er også de værker, som på sigt forventes at kunne overtage de mindre vandværker (øvrige vandværker), som af forskellige årsager ikke længere har mulighed for eller ønsker at drive deres vandværk. Der er 11 områdevandværker i kommunen.

Lokalvandværkerne er ofte mellemstore vandværker, som er velfungerende, og som kan delvis forsyne eller nødforsyne et nabovandværk, og som er i god stand og stabilt kan levere drikkevand af god kvalitet. Lokalvandværkerne har formentlig en lang levetid og de har generelt en sund økonomi til at kunne foretage økonomiske investeringer i vandværket. Der er 14 lokalvandværker i kommunen.

Øvrige vandværker er ofte mindre vandværker, som vurderes at kunne levere drikkevand af god kvalitet til eget forsyningsområde, men som også kan få behov for hel eller delvis forsyning fra et andet vandværk. Det er ofte vandværker med relativt få forbrugere og dermed et mindre vandværk, med en lille indvinding og vandværket har typisk kun en boring. De fleste af kommunens øvrige vandværker kører så længe de kan, men har ofte ikke økonomisk mulighed for at foretage større økonomiske investeringer i hverken vandværker. Der er 17 øvrige vandværker i kommunen.

Horsens Kommune
Rådhusvej 4
8700 Horsens

Telefon: 76 29 29 29
www.horsens.dk